DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ PERSPEKTİFİNDE SORUNLAR, ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE ÖNGÖRÜLER: BUĞDAY PİYASASI ÜZERİNE KISA BİR DEĞERLENDİRME

TUSAF 2023

PROF.DR. MEHMET ÖZMEN

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

MOZMEN@CU.EDU.TR

EN BÜYÜK EKONOMİLER (GSYH, 2021- Milyar dolar)

ABD	22.996
Çin	17.745
Japonya	4.933
Almanya	4.263
İngiltere	3.188
Hindistan	3.176
Fransa	2.957
İtalya	2.101
Kanada	1.988
G.Kore	1.811
Rusya	1.779
Avustralya	1.635
Brezilya	1.608
İran	1.590
İspanya	1.426
Meksika	1.298
Endonezya	1.187
Hollanda	1.014
S.Arabistan	834
Türkiye	817

Kaynak: IMF (Ekim 2022)

2023 Dünyanın En Büyük Ekonomileri Arasında Yer Alan Ülkeler

1	ABD	2	Çin	3	Japonya
4	Almanya	5	Hindistan	6	Birleşik Krallık
7	Fransa	8	Kanada		
9	İtalya	10	Brezilya		
11	Güney Kore	12	Avustralya		
13	İran	14	Rusya		
15	İspanya				
16	Endonezya				
17	Meksika				
18	Hollanda				
19	Suudi Arabistan	20	Tayvan	21	İsviçre
22	Polonya	23	Türkiye	24	İsveç
25	Belçika				

Kaynak: 2023 için IMF küresel büyüme tahminini

tr.al-ain.com

IMF, World Economic Outlook, October 2022

2021 (GSYH Payı SAGP)	Sayı	GSYH Payı (%)	İhracat Payı (%)	Nüfus Payı (%)
Toplam Ekonomi	**196**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Gelişmiş Ekonomiler	**40**	**42,0**	**61,4**	**14,0**
ABD		15,7	9,2	4,3
Euro Bölgesi	**19**	12,0	26,0	4,4
Japonya		3,8	3,3	1,6
Birleşik Krallık		2,3	3,1	0,9
Kanada		1,4	2,2	0,5
Diğerleri		6,0	17,6	2,3
Yükselen ve Gelişen Ekonomiler	**156**	**58,0**	**38,6**	**86,0**
Çin		18,6	12,8	18,4
Hindistan		7,0	2,5	18,1
Rusya		3,1	2,0	1,9
Brezilya		2,3	1,1	2,8

DÜNYA	2020	2021	2022	2023	
GSYH	85	96	102	106	Trilyon $
KBDG	11 341	12 700	13 281	13 770	$
Büyüme	- 3,1	6,1	3,2	2,9	%
Ortalama Enflasyon	3,2	4,7	8,8	6,6	%
Ticaret Hacmi değ.	- 7,8	10,1	4,3	2,4	%
TÜRKİYE	2020	2021	2022	2023	
GSYH	717	807	906	1 067	Milyar $
KBDG	8 577	9 528	10 621	12 415	$
Büyüme	1,8	11,4	5,6	3,9	%

TÜRKİYE	2020	2021	2022	2023	
TÜFE Yıl Sonu	14,6	36,08	64,27	58,94	%
ORTALAMA USD KURU	7,04	8,86	18,70	27,41	TL
TCMB 1 HAFTALIK REPO ORTALAMA	11,375	16,4	11,125	19,2 30	%
MEVSİMSEL ETKİDEN ARINDIRILMIŞ İŞSİZLİK ORANI	12,8	11,2	10,3	9,4	%
GENEL İŞSİZLİK ORANI	28,5	22,6	21,4	22,7	%

TÜFE yıllık değişim oranları (%), Ağustos 2023

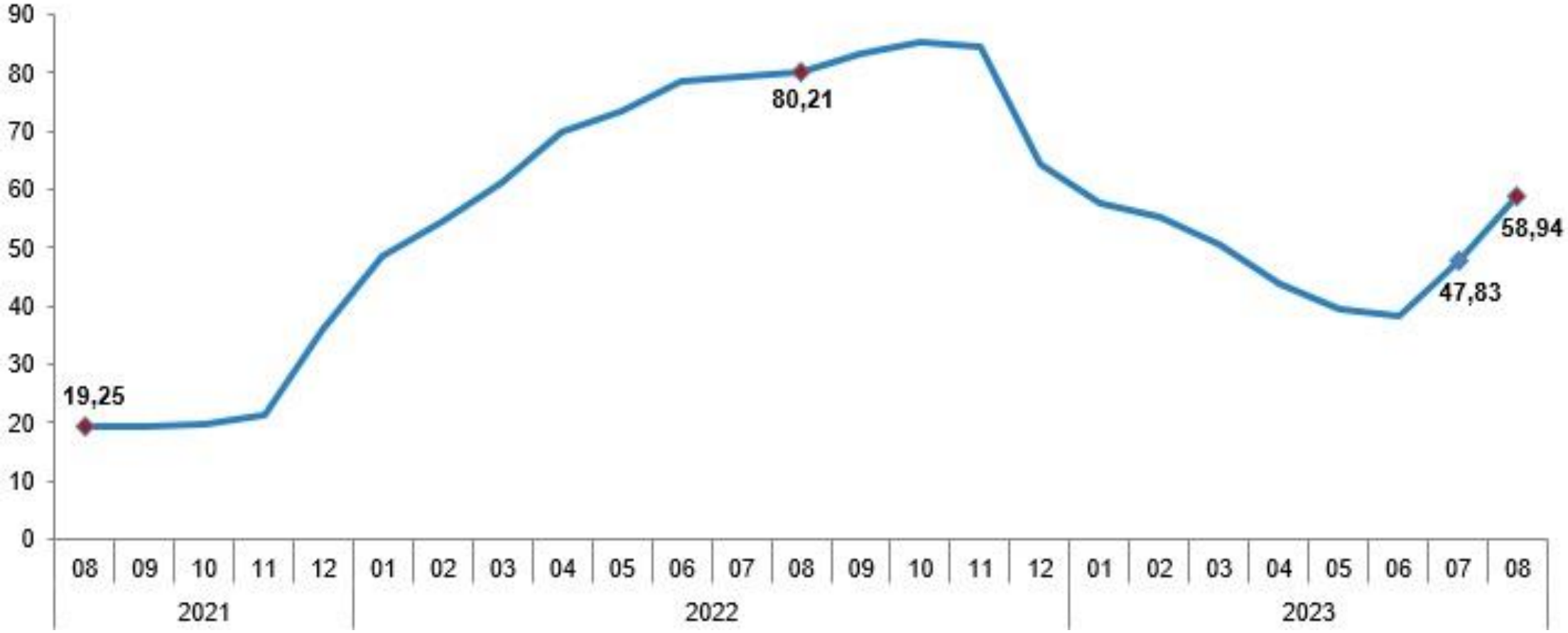

TÜFE ana harcama gruplarına göre yıllık değişim oranları (%), Ağustos 2023

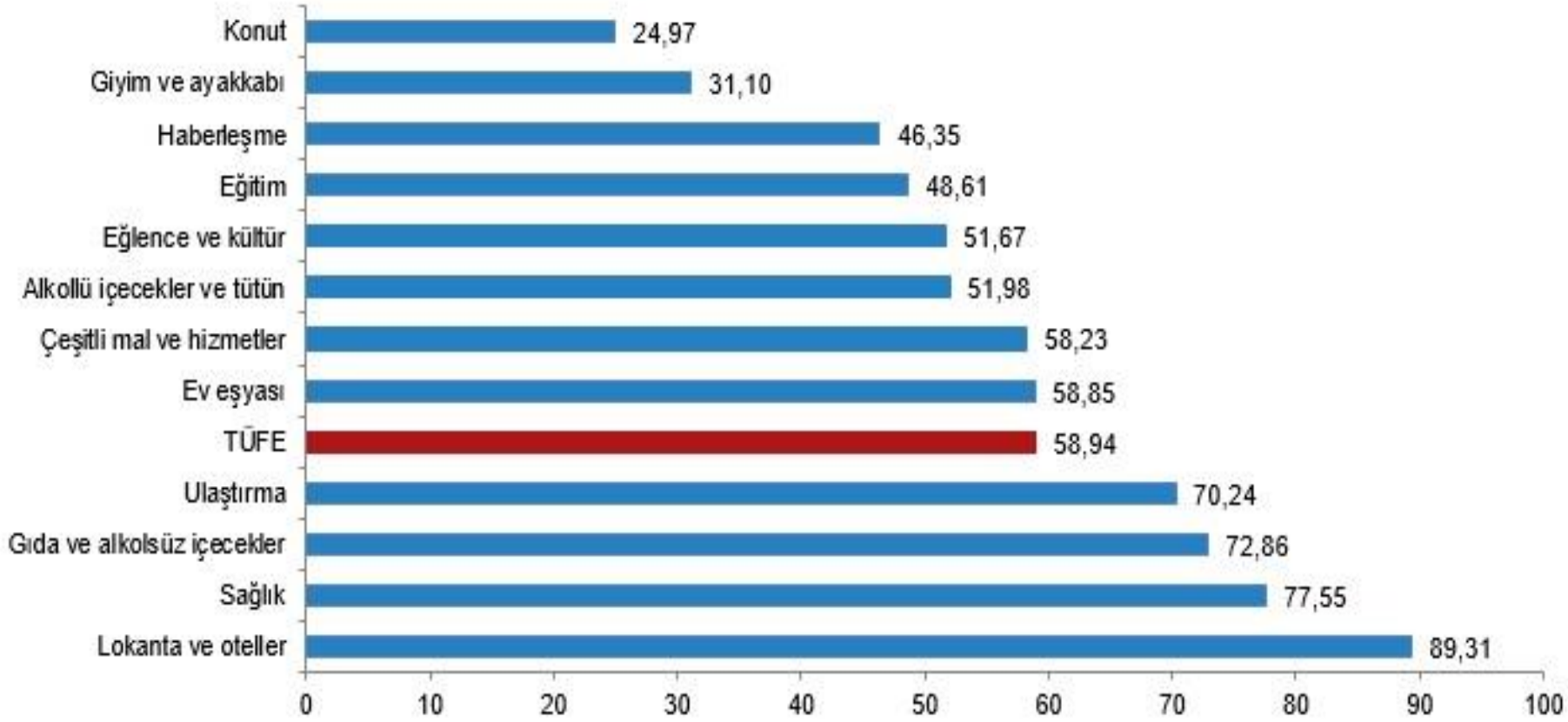

Tarım-ÜFE yıllık değişim oranı (%), Ağustos 2023

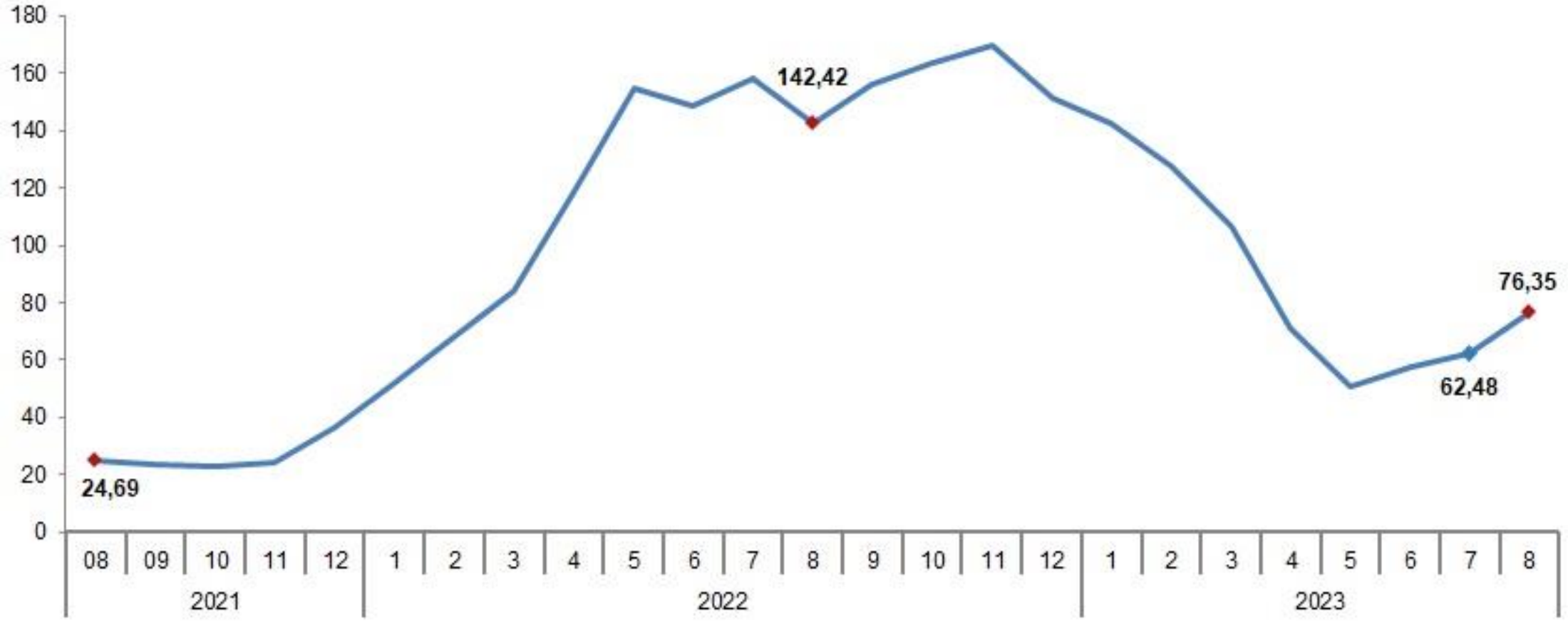

Alt gruplara göre Tarım-ÜFE yıllık değişim oranları (%), Ağustos 2023

Bitkisel üretim, 2022, 2023 TUİK

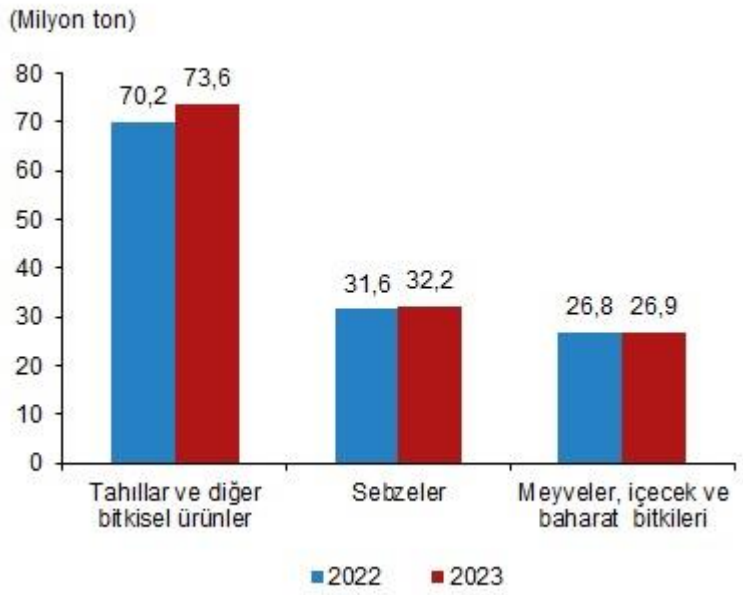

istatistiksel tablolar ve sonuçlar ilgili kurumun idari kayıtları doğrudan kullanılarak oluşturulmuştur.
TUİK

Tahıl üretiminin 2023 yılında bir önceki yıla göre artacağı tahmin edildi

Tahıl ürünleri üretim miktarlarının 2023 yılında bir önceki yıla göre %2,1 oranında artarak yaklaşık 39,5 milyon ton olacağı tahmin edildi.

Bir önceki yıla göre, buğday üretiminin %3,8 oranında artarak 20,5 milyon ton, arpa üretiminin %1,2 oranında artarak 8,6 milyon ton, çavdar üretiminin %4,4 oranında artarak 285 bin ton, yulaf üretiminin %2,7 oranında artarak 375 bin ton olacağı öngörüldü.

Seçilmiş tarla ürünlerinde yeterlilik dereceleri, 2021-2022
Bitkisel Ürün Denge Tabloları, 2022

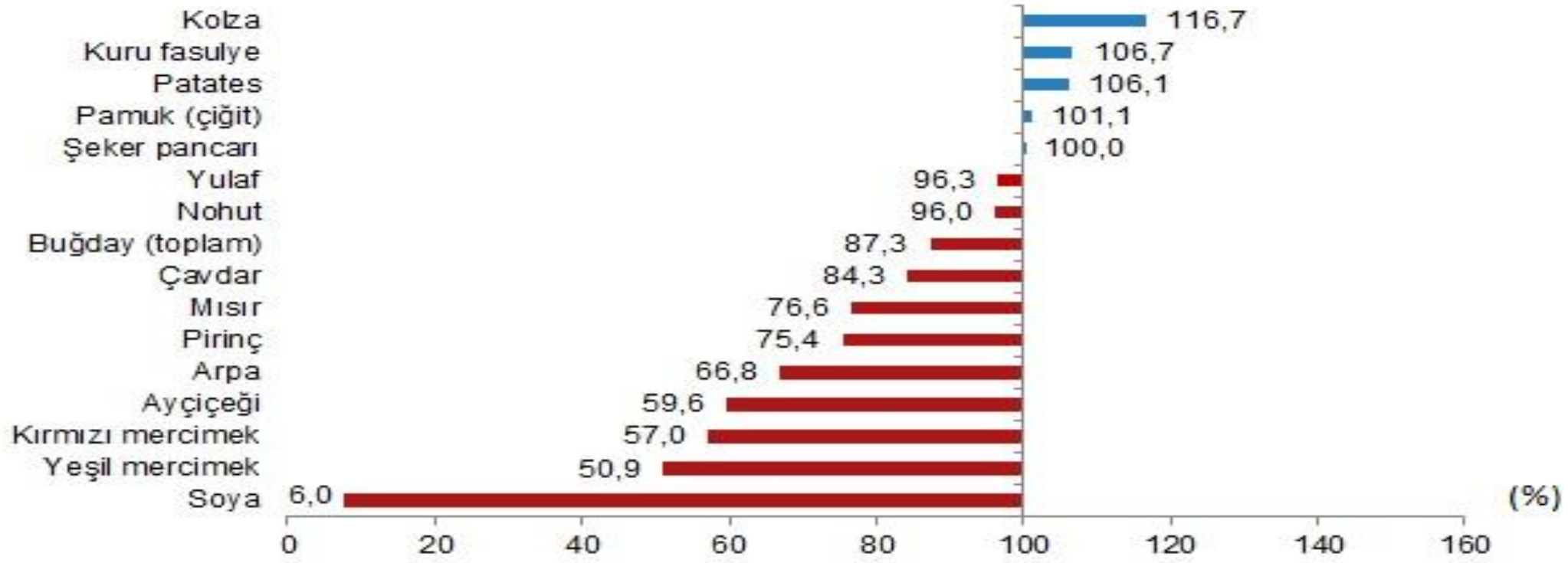

YETERLİLİK DERECESİ = (YURT İÇİ ÜRETİM / YURT İÇİ TALEP)*100

- Bitkisel ürünlerde en yüksek yeterlilik derecesi %560,9 ile fındıkta gerçekleşti.
- Tahıl ürünleri toplamı için 2021-2022 piyasa döneminde yurt içi üretimin yurt içi talebi karşılama derecesi (yeterlilik derecesi) % 80,3 olarak gerçekleşti.
- Toplam tahıl üretiminde en büyük paya sahip olan buğdayın yeterlilik derecesi % 87,3 (durum buğdayında % 151,8, diğer buğdayda % 79,9)
- yem sanayinin en önemli girdilerini oluşturan arpanın yeterlilik derecesi % 66,8
- mısırın yeterlilik derecesi % 76,6
- soyanın yeterlilik derecesi ise % 6 olarak gerçekleşti.

GÜNCEL EKONOMİK SORUNLAR

- ✓ TÜRKİYE EKONOMİSİNE DAİR SORUNLAR
- ✓ KÜRESEL EKONOMİ KAYNAKLI SORUNLAR
- ✓ SEKTÖREL SORUNLAR
- ❑ KÜRESEL EKONOMİDEKİ BELİRSİZLİKLER
- ❑ FİYAT İSTİKRARSIZLIĞI
- ❑ PARA VE FİNANS PİYASALARINDAKİ İSTİKRARSIZLIK
- ❑ DÖVİZ KURU İSTİKRARSIZLIĞI
- ❑ ENFLASYON
- ❑ İŞSİZLİK
- ❑ CARİ AÇIK
- ❑ GELİR DAĞILIMINDAKİ BOZULMALAR
- ❑ DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YETERSİZLİĞİ

GÜNCEL EKONOMİK SORUNLAR

- GİRDİ MALİYETLERİNDEKİ ARTIŞLAR (MAZOT,ELEKTRİK,DOĞALGAZ,GÜBRE,TRAKTÖR, ARAÇ GEREÇLER, v.d.)
- YETERLİ FİNANSMAN KAYNAKLARININ OLUŞTURULAMAMASI
- İŞGÜCÜ MALİYETLERİ
- NİTELİKLİ İŞGÜCÜ SORUNU
- YÜKSEK KREDİ MALİYETLERİ
- FİNANSMAN KAYNAKLARINA ULAŞILMA DA KARŞILAŞILAN SORUNLAR
- KREDİ YETERSİZLİĞİ
- YÜKSEK VERGİLER
- REKABET SORUNU

GÜNCEL EKONOMİK SORUNLAR

- KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
- DOĞAL AFETLER (KURAKLIK, SEL,DEPREM,EREZYON v.d.)
- SAVAŞLAR (UKRANYA-RUSYA, FİLİSTİN-İSRAİL v.d.)
- MÜLTECİ VE GÖÇMEN SORUNU
- DEĞİŞEN DEMOGRAFİK YAPI
- ÇEVRE KİRLİLİĞİ
- STANDARTLARA UYGUN GIDA İLE SAĞLIKLI BESLENME
- PANDEMİ KOŞULLARI
- TEDARİK ZİNCERLERİNDEKİ BOZULMALAR
- TAŞIMACILIK GİDERLERİNİN ARTMASI

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- YAPISAL REFORMLAR
- HUKUK, ADALET, EĞİTİM
- BEŞERİ SERMAYENİN EĞİTİMİ
- LİYAKAT
- ŞEFFAFLIK
- HESAP VEREBİLİRLİLİK
- İSTİKRAR
- GÜVENİRLİLİK
- BÜROKRATİK ENGELLERİN AZALTILMASI

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- YÜKSEK DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE GİRİŞİ
- YATIRIM İKLİMİNİN YENİDEN TESİSİ İÇİN GÜVEN ORTAMININ İNŞASI
- ARGE HARCAMALARININ GSMH İÇİNDEKİ PAYININ ARTIRILMASI
- İNOVASYON, BULUŞ, PATENT SAYILARININ ARTIRILMASI
- TEKNOLOJİ YOĞUN ÜRETİMİN DESTEKLENMESİ
- KATMA DEĞERİ YÜKSEK ÜRÜNLERİN ÜRETİMİNİN DESTEKLENMESİ
- DIŞ PAZAR ÇEŞİTLENDİRMESİ

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- ÜRÜN YELPAZESİNİN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ
- ÜRÜN FARKLILAŞTIRILMASININ ARTIRILMASI
- YERLİ TOHUM ISLAHININ ARTIRILMASI
- EKİLEN TARIM TOPRAKLARININ ARTIRILMASI İÇİN DESTEKLEMELERİN ARTIRILMASI
- SÜBVANSİYONLARIN ETKİN BİR ŞEKİLDE VERİLMESİ VE DENETLENMESİ
- SONUÇ : Makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirmek, yüksek katma değerli üretimi teşvik etmek, cari işlemler dengesinde kalıcı iyileşmeyi sağlamak, verimlilik artışları ve ihracat artışı ile birlikte enflasyonu düşürmek.

BEKLENTİLER

- **ABD, Avro Bölgesi, Çin, Hindistan ve Rusya ekonomisinin öngörülenden zayıf bir ekonomik performans sergilemesi ve salgın, savaş ve finansal koşullar kaynaklı olumsuz etkilerin sürmesi, dünya hasılasındaki artış hızının belirgin ölçüde ivme kaybedeceğine işaret etmektedir.**
- **Söz konusu olumsuz koşulların beslediği bir ortamda uluslararası kuruluşların büyüme öngörülerinde de kayda değer şekilde aşağı yönlü güncellemeler yapılmıştır.**
- **Rusya-Ukrayna savaşı küresel iktisadi faaliyetteki yavaşlamayı hızlandırmıştır.**
- **Arz sorunları, para politikası uygulamaları ve enerji kısıtları nedeniyle gelişmiş ekonomiler DE YAVAŞLAYAN KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM**
- **Yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerin ise başta Çin ve Hindistan'ın ılımlı büyüme**
- **Savaşın yaşandığı bölgeyi kapsayan yükselen ve gelişmekte olan Avrupa ekonomilerinin ise büyük ölçüde Rusya ekonomisindeki daralmanın etkisi ile küçülmesi beklenmektedir.**

BEKLENTİLER

- Kısa dönemli ekonomik göstergeler incelendiğinde, küresel düzeyde imalat sanayiinde yaygın bir yavaşlama eğilimi gözlenmektedir.
- Gelişmiş ülkelerde İmalat sanayii ve hizmet sektörlerinde eşik değerlerin üzerinde seyretmekle birlikte, güven endekslerinde ise zayıf görünüm devam etmektedir.
- Enflasyon oranlarındaki artışın yanında durgunluk işaretlerinin sadece imalat sanayii ile sınırlı kalmayacağı ve yılın kalan döneminde hizmetler sektörüne de yansıyabileceği değerlendirilmektedir.
- Tedarik zincirindeki aksaklıkların devam etmesi, jeopolitik risklerdeki artış ile para politikalarındaki sıkılaşma eğilimi küresel düzeyde kısa vadeli görünümü olumsuz etkilemektedir.
- Önümüzdeki dönemde, jeopolitik sorunlar, Kovid-19 salgınının seyri, enerji ve gıda piyasalarındaki olası dalgalanmalar, küresel tedarik zincirlerindeki gelişmeler, mal ve hizmet ticaretinde ürün ve pazar çeşitlenmesi ve parasal sıkılaşma kararlarının boyutu ülkelerin büyüme performansları üzerinde etkili olacaktır.

- 2022 yılında küresel ekonomik aktivitedeki yavaşlamaya paralel olarak dünya ticaret hacminde, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde daha kuvvetli olmak üzere ivme kaybı öngörülmektedir. Bu dönemde sıkılaşan finansal koşulların küresel ticareti yavaşlatması beklenmektedir.
- Savaşın ve Rusya'ya karşı birçok alanda uygulanan yaptırımların enerji fiyatlarında dalgalanmaya yol açması küresel düzeyde fiyat baskılarını artırmıştır. Bu dönemde, Rusya'ya yönelik yaptırımlar ve bu yaptırımlara karşı Rusya'nın attığı adımlar özellikle doğal gaz tedariki ve fiyatına yönelik belirsizlikleri beslemiştir.
- Gıda ve enerji başta olmak üzere bazı sektörlerde arz güvenliğini sağlamayı amaçlayan ticaret yasakları ile artan belirsizlikler, emtia fiyatlarındaki yüksek seyir ve taşımacılık maliyetlerindeki yüksek seviyeler küresel ölçekte üretici ve tüketici fiyatlarında artışlara yol açmıştır. Tedarik zincirlerindeki aksamaların yanı sıra işgücü piyasalarından kaynaklanan maliyet baskılarının da etkisiyle yüksek enflasyon eğilimi birçok ekonomide belirgin hale gelmektedir.

- Gıda Fiyatları Brent Petrol Dünya Bankası Ana Metal Endeksi Yavaşlayan ekonomik aktiviteye rağmen, artan gıda ve enerji fiyatları nedeniyle uluslararası kuruluşlar küresel enflasyon tahminlerini yukarı yönlü revize etmişlerdir.
- Enflasyonun dünya genelinde 2024 yılı sonunda salgın öncesi seviyelere geri dönmesi beklenmektedir.
- Küresel düzeyde gözlenen enflasyon artışı, alım gücünün düşmesine ve hanehalklarının yaşam standartlarının gerilemesine yol açmaktadır.
- Enflasyonla mücadele kapsamında sıkı para politikası uygulamalarının devam etmesi halinde, üretimde azalışa ve işsizlik oranlarında artışa yol açarak dünya ekonomisinde başka önemli sorunlara yol açması muhtemeldir.
- Bu dönemde, kırılgan kesimlere yönelik muhtemel mali desteklerin yanı sıra merkez bankaları tarafından geliştirilen yeni destekleyici araç ve uygulamalara ilave olarak iyi tasarlanmış makroihtiyati politikaların küresel düzeyde sorunların hafiflemesine yardımcı olabileceği değerlendirilmektedir.

- **Bununla birlikte, dünya genelinde tüm ülkeler için standart bir ekonomi politikası yaklaşımının izlenemeyeceği, ülkelerin farklılaşan iktisadi görünüme bağlı olarak ihtiyaç ve önceliklerinin değişebileceği değerlendirilmektedir. Birçok gelişmiş ülkede merkez bankalarının politikaları ayrışmakla birlikte yaygınlaşan küresel eğilimin parasal sıkılaşma yönünde olmasının, gelişmekte olan ülkelerin para birimlerinde ve küresel ekonomik aktivede istenmeyen dalgalanmalara neden olabileceği düşünülmektedir.**
- **Küresel borçluluk düzeyinin yüksek olduğu bir dönemde gerçekleşen bu parasal sıkılaşma döngüsünün muhtemel etkileri, hem gelişmiş ekonomilerde hem de görece zayıf bilançoya sahip gelişmekte olan ülkelerde yakından takip edilmektedir.**

- Gelişmiş ekonomilerde sıkılaşmaya başlayan finansal koşullar, küresel piyasalarda durgunluk beklentilerini, finansal yüklerin ağırlaşmasını ve risk algısını artırmaktadır. Başta ABD ve Avrupa olmak üzere 2022 yılı içerisinde birçok gelişmiş ekonomide çeyreklik daralmalar görülmekte ve bu durum küresel büyüme üzerinde baskı oluşturmaktadır.
- Bu çerçevede, finansal istikrara yönelik gelişmeler ve finansal risklerin bulaşma olasılığı dünya genelinde para politikalarının gidişatını belirleyecektir. Finansal koşulların aşırı sıkılaşması durumunda hem küresel ticaret hem de borçluluğu yüksek ekonomiler üzerinde riskler artabilecektir.
- Önümüzdeki dönemde, Avrupa'da başta lokomotif ekonomiler olmak üzere Rusya'dan gaz akışının kesilmesi küresel ekonomik aktiviteyi sekteye uğratabilecek önemli bir risk unsuru olarak görülmektedir.
- Benzer şekilde, Rusya-Ukrayna savaşının başta tahıl olmak üzere gıda fiyatlarında sebep olduğu yükselişlerin yanı sıra olası kuraklık beklentileri de sürdürülebilir gıda arz güvenliğini tehdit eden gelişmelerdir.

DİNLEDİĞİNİZ VE SABRINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM